

לקורא-הספר ידוע ששני בניה נפלו במלחמת העולם השנייה ונכדתה עובדת במעבדת של אחד הקולחוזים, וממילא יש לשער שמספר שנות-חייה אינו קטן. היא אינה סופרת שאומנותה בכך, אומנותה אחרת, יקר מציאות יותר: היא מספרת אגדות ודברי מסורת ושיי רים עתיקים, אפוסים עממיים, ומשאות-גיבורים. כל הדברים הללו שמורים בזכרונה כלשונם («הכל כותי בים על הספר שלי והספר שלי הלא הוא ראשי», מספרת היא במקום אחד).

היא אוצר חי של היצירה העממית מימיקדם ועד היום הזה, אך אין היא טיפוס רפרודוקטיבי בלבד — אוצר הפולקלור השמור בזכרונה משמש לה יסוד ליצירה חדשה. פוקי שירה שלה על הנהר פאצ'ורה המובאים בחלקם בספר „ארץ האילים“, הרי הם שירה ממש, על כל סממניה, וסגנונה, שהיא בעטיה של המורשת, כמסוגנן, הופך בדרך הטבע לסגנונה שלה. הדברים נשאבים ממכניזם חיי האומה, ודומה שקיימים הם מאז ומעולם, שדורות רבים של עם שלם יצרו אותם, ואף על פי כן אין הם חסדים את הגוון האינדיבידואלי, את תוחמו המיוחד של המשורר, מאחר שבתוך העושר הרב של גיב ומליצה ומיטאפורה, גדולה גם אפשרות הברירה, ואם הבורר מתכוון לדיקו של המושג המבוסס, נוצרת ממילא אורה מיוחדת במינה, חד-פעמית על כל כליותה.

מרימיאנה רומאנובה גולובקובה אכרה היא, מבנות מפרי דוסייה הנידחים, בירכתי הצפון, על הנהר פאצ'ורה. קרוא וכתוב למדה רק אחרי המהפכה, והמהר סכה היא שהעלתה אותה על גליה ועשתה את כוח יצירתה נזלת הרבים. את שבחי המהפכה ואת שבחי סטאלין אומרת היא לעתים קרובות, ואף על פי כן יוצאים הדברים מפיה לא כמצות אנשים מלומדה, שבלעדיה אין להוציא ספר ברדוסייה הסובייטית, אלא כדברים היוצאים מלב מלא הודיה על עולם גדול ועשיר שניתן לה, על מרחבים וערכי-רוח אשר היו לחלק מחייה שלה בזכות המהפכה.

הצד הטכני של כתיבת-ספרים קשה הוא על גולובקובה עד היום הזה, ואת כל ספריה כותבת היא בשותפות עם הסופר ליאונידי, שהוא גם רבה גם תלמידה. רבה בהכמות היצונית, תלמידה — בפול-קלור, כאשר נפלו שני בניה של מרימיאנה רומאנובה במלחמת העולם השנייה, בלנינגראד, גמרה מלבה לכי תוב ספר המוקדש לזכר בניה, ספר שמתפקידו להיות תרומה למלחמה בפאשיזם, היא עצמה מספרת על הדבר הזה כך:

„אמרתי בלבי: אשה זקנה אני ולא אוכל להלחם בהישלר הרשע בשתי ידי. אמרתי בלי

תהיה שליטה עלי. חלש מטבע ברייתי-ולחמתי בתנאים אלה. בחורף הרוסי הייתי דן את עצמי בצוננים בפני חלונות פתוחים ובסתיו מאוחר הייתי ישן בחוף. רבות התקרתי עד למוות אך השתלשתי על הכל גם כאן בארץ עברו עלי המים הזדוניים. חולה תגור הייתי זוחל על ארבע ורוחץ בים בסערות איומות. אני יחיד גדולתי, איש לא טיפל בי ואיש לא השגיח בי, ובצמדי בדי-בעולם ראיתי דעות רבות, תציתי, גמשתתי, נפלתי וגם קמתי. זה מורשת בני-רכב שבה נתון טישקו, זו החתירה אל השתין שבחיים, זו הירידה אל השלבים הפרימיטיביים, המתמיתים, בארחות החיים, לשם התגלות מחודשת, מחוסנת ומוחלמת — האין אלה מסמני הדור-הנושא בחבלי גלגולי החיה, בחינת ירידה-צורך עלית, או-בלשוננו של ברנד: „עיקר שליטי: אבל עליו יעברו גאולים“.

בעקבות אגדות קדם

לאה גולדברג

„Оленьи края“ — М. Голубкова и Н. Леонтьев. Повесть. „Советский писатель“ Москва 1947.

לפני כשנתיים נודמן לי לשמוע בראדיר-מוסקבה קטעים מתוך ספרה של מרימיאנה רומאנובה גולובקובה על מסעה בטוגרתה, הפרקים המעטים, ששמעתי אז מפיה של הקריינית הרוסית המצוינת מצוהינה הינו-מושלים כל כך ומיוחדים במינם במידה-כזו, שראיתי חובה לעצמי לספר עליהם ברבים. עכשיו הספר עצמו מונח לפני במעט רטס החילותי לקרוא בו, כי אין דומה שמיצה לקריאה ואין דומה הרושם שאדם מתרשם מקטעים נבחרים לשיקול-הדעת אחרי קריאה בספר בשלימותו, חשש של אכזבה קיים תמיד, אך במקרה הנדון לא זו בלבד שלא נתאכזבתי, אדרבה, מעמד לעמוד עלה וגבר התענוג שבקריאה, ומסוק לפסוק היה הלב מתמלא הערצה למחברת וליצירתה.

הערצה הוא רגש יקר-מציאות בימינו, אפילו רשמים אמנותיים עזים למדי מניחים לעתים מקום למידה של ספקנות, עם ריכוז הספרים ושפע ההחפז כות הרעיוניות העובדות על מחבריהן בשנים לא יציבות אלו, למדנו על כרחנו את הכלל: כבדהו וחשדהו, ואילו דוקא כאן, מקום שאין לדבר בשה מלא על „יצירה אמנותית“, אי אתה יכול כלל שלא להשתחות אפיים לפני הדמות המקורית, השרשית, מלאת-החיים, במובן הטוב והנעלה ביותר, היא דמותה של המחברת מרימיאנה רומאנובה גולובקובה. גולובקובה היא אשה זקנה גילה אינו ידוע לי, אך

גוררת אנתון ברגל פסוע ועבור בביצות הטונדרה. אך כל הדרך הקשה הזאת זרועה מזמורים ואגדות, פסקי־הן ואימרות חכמה, חידות ומעשיות אשר מרימיאנה רומאנובה מספרת אותם ומקשיבה להם בחנינות שבדרך. אכן הלמן הראשון של הספר נקרא „בעקבות שירים ואגדות“. אך פגישותיה בטונדרה אינן פגישות עם לשון זעם דברי שירה בלבד, הן פגישות עם הטבע ועם האדם, ואכן נפלא היופי שתיא מגלה בשימון „לא יקשה“ אומרת היא „לראות את יופיו של גן ירוק, אך קשה יותר להרגיש בכל הנוי אשר במרחבי הצפון של הטונדרה“. והדבר עולה בידה, יודעת היא היכן צומח כל עשב וגרנר, היכן הצפרים מקוננות, מה טיבן של ביצות סתב וביצות שממה, היכן ילינו הדובים בקיץ ומתי יופיעו שועלי־התכלת. עיניה חדות כעיני צייד והקשר בינה לבין כל הדברים קשר של היים הוא.

נפלא תיאור הלילות הלבנים שבטונדרה, המתוארים כפגישת שתי יפהפיות: אילת־השחר ושמש־הצות־הלילה. נפלאות שיחותיה שהיא משוחחת עם צפריה־מסע: ברכות גושנות, מקדשות מסורת מברכת היא את ברבורי־הבר, את אחייה־הבר, את כרוזי־הביצות, צפורי־צפור, וברכתה היא מדברת אליהן כדבר איש אל רעהה.

עיניו של הספר „ארץ האילים“ כה רב ומעלותיו רבות כל כך, עד כי יקשה למנותן במקירה קצרה. הדבר העיקרי המפעם את לבו של הקורא הוא אותו צירוף נפלא של מורשה ומציאות, של מסורת והווה, של הדי העבר כשהם הופכים בלבן של האדם לתקוות העתיד, לאמונה בעתיד.

ספר זה עשוי להגות קורא מבוגר ובני־עורים במידה שוה, יש בו פשטות נשגבה בראיית הדברים ופאתוס של היסה, ושניהם שווים לכל נפש.

בי: אם לא בשתי ידי — הרי בשני כנף נפלו בני אמרתי: אם לא בכני — במעשי, אך מעשי קטנים המה והמלהמה גדולה אמרתי בלבי: אם לא במעשי, הרי בדברי, ודברי גדור לים המה, דברים גדולים תצובים ממסורת עמי“.

כאמור, רגילה היתה לכתוב את ספריה יחד עם ליאונטייב, וליאונטייב זה יצא למלחמה ולא נודעו עקבותיו. שמעו גולובקובה שמעה שנפצע נפצע אנוש ולא ידעה היכן תמצאו, אך לימים נתבשרה כי אמנם נפצע אך הוא חי וקיים ואפילו החלים. חזר מן החזית והנה הוא יוצא במשלחת לטונדרה, עד למעגל הארקטי. המשלחת הולכת לחפש גפט והוא מצטרף אליה לתור אחרי פולקלור, שירים ואגדות, והגור לגולובקובה שאם חלך אף היא, יכתוב ליאונטייב עמה בדרך את הספר. שהרי המלאכה מרובה, ואין להעלות על הדעת ששעתו תהיה פנויה במהרה לכתובה בתני אים שקטים, בבית, ליד אף מבושרת, גולובקובה שקלה את ההצעה והחלטה לא היתה קלה עליה: בריאותה רופפת, אשה זקנה היא, ומה פלא אם לבה מלא חששות אם תצליח לשאת את תלאות דרכי הטונדרה, אך הרצון לומר את דבריה הכריע, ותלך, כך מתחיל המסע בטונדרה, ואתה קורא ומשתומם על הליכתה זו של האשה, איזה כוח־חיים מניע אותה, איזו ערנות נפשית בלתי פוסקת נותנת כוח לא לה בלבד, כי אם גם לצעירים ממנה ההולכים עמה.

הדבר קשה עד מאד — במזחלות רתומות לאילים, אילי אביב נלאים ומדולדלים מעבודת החורף הקשה (ראשית הנסיעה בחודש יוני הוא ראשית האביב בצפון), על פני שלגים מפשורים, על פני נהרות שהקרח נבקע עליהם; בסירות על נחלים חרבים, כשהאדם צריך לגרור את הסירה יותר משהסירה

ברכת ראש הממשלה

לועידת הקרן הקימת לישראל באנגליה

עם הקמת מדינת ישראל לא נגזע ערכה של ההסתדרות הציונית וקרנותיה — אלא להיפך. האפשרויות הגדולות שנפתחו לעליה ההתישבות במדינת ישראל לא תנוצלה בלי מלאה ההשתתפות של העם היהודי בתפוצות, והיצוד ההיסטורי הגדול של הקרן הקימת — להשריש המוני ישראל בקרקע המולדת — עכשיו הגיעה שעתה, ממשלת ישראל תגיש פלאו עזרתה לקרן הקימת ברכישת קרקעות, השבתתן ופיתוחן להתישבות צפופה, עם ישראל צריך לתת לקרן את האמצעים הכספיים לבצע מפעלים קונסטרוקטיביים אלה.

בדרך זו תהיה הקרן החוליה המחברת כל יהודי בעולם לעצמאות האומה העברית בארצה. היא גם תוסיף לסמל את הציוני הסוציאלי של תורתנו, והארץ לא תמכר לצמיתות, כי לי כל הארץ“.

(—) ד. בן-גוריון

ראש הממשלה

כ"ג חשוון תש"ט (25.11.48)

(מ)